

ROODEPOORT

Dr. W. J. ...
Frankenslag 351
S. C. ...

Dramatische Schets uit
den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

IN

DRIE BEDRIJVEN

door

TRANSVALER.

N. W. LIENARD EVERTS,
AMSTERDAM.

PERSONEN.

JAKOB VAN DE WESTHUIZEN.

ANNIE, zijn vrouw.

KATHI, zijn dochter.

DIRK, zijn zoon.

ALBERT VAN BEEK, schoolmeester.

PIET LABUSCHAGNE.

JONG PIET, zijn zoon.

HERMAN DÜRING.

JAN TER HORST.

CASPAR PISTORIUS, veldcornet.

THIJS FERREIRA.

Een dokter van het Roode Kruis.

Twee verplegers van het Roode Kruis.

Zes Engelsche soldaten, boeren.

EERSTE BEDRIJF.

Het eerste bedrijf speelt op Roodepoort, boerenplaats van Jacob v. d. Westhuizen, in den Oranje Vrijstaat, twee dagreizen van Kimberley.

Het Tooneel stelt voor een groote langwerpige kamer. De grond is grijs, van vastgestampte klei. Het behang vaal van kleur, hier en daar bijgeplakt met papier van een ander patroon. Aan den wand hangen een portret van Paul Kruger en eenige bijbelteksten, achter glas, in een lijstje. In het midden van de kamer staat een groote lompe tafel. Aan den eenen muur een ouderwetsche kast met veel laden, aan den anderen een lange houten rustbank met zitting gevlochten van mat, zes dito stoelen, niet alle van gelijk model. In een hoek staat een harmonium. Daarop liggen een groote bijbel en eenige gezangboekjes. In het front een deur, die naar buiten voert, tusschen twee ramen, waarvoor witte rolgordijnen. Rechts een kleine zijdeur. In een hoek staan twee geweren. Over elk hangt een gevulde patroonband.

EERSTE TOONEEL.

KATHI v. d. WESTHUIZEN (*18 jaar oud, frisch en gezond, gekleed in witte blouse en zwarten rok, wit schortje, groen lintje om haar hals. Weelderig hoofdhaar, opgebonden in twee vlechten.*) ALBERT VAN BEEK (*Hollander, 23 jaar, half als boer gekleed, bruin pak, sporthemd, groote hoed.*) Later JACOB v. d. WESTHUIZEN.

Albert.

Ja Kathi, nu zal het zachtjesaan mijn tijd worden.

Kathi.

Pa heeft tenminste gezeid voor zononder zal ons rij.

Albert.

Zal je aan mij blijven denken, Kathi?

Kathi.

Ja Albert, zeker.

Albert.

Kan ik er vast op vertrouwen Kathi?

Kathi.

Is die nooies ¹⁾ in Holland zoo Albert, dat hulle die eene dag hulle woord geef en dat die vollende dag weer glad vergeet?

Albert.

Nee, tenminste de meesten niet; maar zie je, ik kan misschien wel zoo lang wegblijven.

Kathi.

Om voor die land van ons te vech. Daar komt pa, praat nou voor hem ook. Ik loop koffie maak.

JAKOB V. D. WESTHUIZEN komt op. Groote, breede man met langen donkerbruinen baard, jas, die vroeger zwart is geweest, maar nu groenachtig, bruine broek, geruit katoenen hemd, zonder das.

Oom Jakob.

Is meester klaar?

Albert.

Ja oom Jakob, maar ik zou U nog wel graag even willen spreken.

Oom Jakob.

Praat maar meester.

Albert. *(kan niet goed uit zijn woorden komen)*

Oom Jakob ziet u het is er zoo mee gesteld, dat Kathi en ik veel van mekaar houden en ik zou graag willen weten of U dat goed vindt. U weet zelf wat mijn positie is en hoeveel ik verdien. Ik heb tien pond subsidie van het gouvernement in de maand, vijf pond schoolgeld, voor de orgellessen

Oom Jakob *(valt hem in de rede)*.

Als meester zelf zeg, dat ik weet wat hij verdien, waarom moet meester dan al die ding nog opnoem?

¹⁾ Meisjes.

Albert.

Ja oom Jakob, dat is waar. Maar U begrijpt wel dat een mensch op zoo'n oogenblik als dit, niet zoo precies weet wat hij zegt.

Oom Jakob.

Dat moet een mensch altijd weet. Meester ons ken voor jou nou amper drie jaar. Als ons eerst die land heb schoongemaakt van die vuilgoed en de Heere wil dat ik en meester gezond terugkeer, dan zal ik voor meester aan die school een huis bijbouw. 't Is nou die tijd nie om verder van die ding te praat.

Albert.

Oom Jakob, ik dank U vriendelijk voor uw belofte en ik zal er nu niet verder over spreken. Alleen wil ik er ook even met tante Annie over praten.

Oom Jakob.

Tante Annie, dat hoeft niet meer nie.

Albert.

Weet ze het dan al?

Oom Jakob.

Ons boeren is maar dom en die Hollanders hulle is banjer slim. Denk meester nou soms dat ons die ding al niet lang zoo heb zien ankom?

Maar meester ons moet nog koffie krij voor ons rij en die zon is amper onder.

Albert. (*loopt naar het raam*)

Oom Jakob, daar bij de tweede spruit komen geloof ik oom Piet Labuschagne en jong Piet.

Oom Jakob.

Ja, hulle zal met ons saamrij.

(*Hij gaat aan de tafel zitten, kerft met zijn zakmes een stuk van een rol tabak, stopt zijn pijp en rookt. Albert gaat door de zijdeur af*).

TWEEDE TOONEEL.

OOM JAKOB, TANTE ANNIE, OOM PIET LABUSCHAGNE, JONG PIET, later ALBERT, KATHI en DIRK.

TANTE ANNIE *komt binnen. Een knappe, groote vrouw van 38 jaar, in donkergroene japon, zonder strooken, geen opschik dan om de hals een ketting van bloedkralen, ziet er ernstig maar niet onvriendelijk uit.*

O o m J a k o b.

M'n hart is die goed klaar?

T a n t e A n n i e.

Hiernaast op die bed heb ik alles klaar gelei.

O o m J a k o b.

Ik denk ik zal maar hier die goed in mijn kombers¹⁾ rol.

(TANTE ANNIE *brengt hem door de zijdeur een gestreepten wollen deken, twee zakjes, eenig ondergoed, een rol tabak, een bijbeltje, een ijzeren potje, een keteltje, veldflesch en beker.*)

T a n t e A n n i e.

In die eene zak is brood, in die andere biltong.

(Oom Jakob *pakt de twee zakjes, het ondergoed, den rol tabak en het potje in een grooteren zak, dien hij in zijn reisdeken rolt, welken hij daarna met een paar eindjes touw samen bindt.*

O o m J a k o b.

Meester moet die keteltje maar op zijn paard vastmaak.

T a n t e A n n i e.

Ik zal het bij zijn goed zet, het staat buiten bij zijn zaal.

Door de buitendeur af. Oom Jakob volgt haar met zijn goed. De buitendeur blijft openstaan. Oom Jakob roept, in de deur staande, aan zijn kaffer.

¹⁾ Deken.

O o m J a k o b.

Ou boy, help die twee bazen afzaal en geef die paarden water.

(OOM JAKOB, TANTE ANNIE, OOM PIET LABUCHAGNE en zijn zoon JONG PIET komen binnen.)

O o m P i e t.

(Een krasse oude man van 71 jaar, nog geheel recht, lange grijzen baard, ongeveer gekleed als Jakob v. d. Westhuizen, rookt een houten pijp.)

Dag neef Jakob, dag nieh Annie, hoe gaat het nog?
(Drukt beiden de hand.)

O o m J a k o b.

Nee dankie dat gaat nog goed en hoe gaat het met oom Piet?

T a n t e A n n i e.

Zit maar oom Piet.

J o n g P i e t.

(Lange jongen van 21 jaar, gekleed als zijn vader. Beiden hebben een geweer bij zich en patroonband om, dien ze met hun geweer in een hoek zetten.)

Dag oom Jakob, dag tante Annie.

O o m J a k o b e n t a n t e A n n i e.

Dag Jong Piet, zit maar op die bank bij jou pa.

O o m P i e t.

Wat voor tijd heb neef Jakob gedacht te rij?

O o m J a k o b.

Met zononder.

O o m P i e t.

Gaat neef Jakob maar alleen?

O o m J a k o b.

Nee, mijn meester zal met mij saamrij. Hij wil ook lager toe. Mijn zeun Jan is in Natal.

(Tante Annie gaat af en komt met Kathi en met een koffiestel en kommen, die groot van stuk zijn en een bak met beschuit. Nadat Kathi gegroet heeft, schenkt ze koffie in en zet voor haar vader, oom Piet, Jong Piet een kom koffie neer).

Albert. *(komt binnen)*

Dag oom Piet, dag Jong Piet. *(drukt hen de hand)*

Oom Piet.

Dag meester. Zal meester niet bang wees nie om tegen die rooies te gaan vech?

Albert.

Ik weet niet oom Piet. Ik was nog nooit in een oorlog. Maar ik zal mijn best doen om te blijven staan waar de Afrikaners staan.

Oom Piet.

Ons verwach zoo van jou meester.

(Zij nemen een stuk beschuit, doopen het in hun koffie en eten het op).

Tante Annie.

Nou heb ons niet warme kost nie, wel koud bees-
tenvleesch. Wil oom Piet?

Oom Piet.

Nee, dankie nich Annie ons heb geëet op mijn
plaas.

Oom Jakob. *(loopt naar de deur en roept,)*

Dirk vang die paarden! Laat ou boy voor jou help!

Oom Piet.

Neef Jakob, ik denk ons zal van avond rij, tot bij
Vlakfontein, mijn broer z'n plaas. Ons ken daar over-
nach, morrenavond bij Jacobsdal wees en overmorren
bij ons menschen an Modderrivier.

Oom Jakob.

Ja, oom Piet.

(Kathi gaat naar buiten en komt na een oogenblik terug met twee ruikertjes viooltjes, die ze achter haar hand houdt).

O o m J a k o b.

As oom Piet goedvindt, zal ons eerst nog een versie zing voor ons rij.

O o m P i e t.

Ja, neef Jakob.

O o m J a k o b.

Wil meester dan voor ons speel van gezang twee die eerste versie.

(Albert gaat aan het orgel zitten en speelt. De anderen staan er omheen en zingen)

Den Hoogen God alleen zij eer!
 Elk kniel voor hem aanbidde neer!
 Elk moet hem dank bewijzen!
 Ja Hem, die ons zoo eindloos goed
 Verzorgt en in gevaar behoedt,
 Moet alle schepsel prijzen.
 Heft aan, heft aan, roemt zijn gena!
 Hij sloeg ons mededoogend ga,
 Hij schonk ons zijn bescherming
 Zingt dan den hoogen God ter eer!
 Aanbidt hem, buigt U dankend neer!
 Looft God, looft zijn ontferming!

(Hierna gaan allen zitten, de mannen stoppen weder hun pijp. Tante Annie schenkt weer koffie in. Kathi brengt ieder een kom. Haar moeder en zij drinken nog niet. Dirk komt binnen).

D i r k.

(Een jongen van dertien jaar met heldere oogen, een oud blauw pak, houdt een strooien hoed, waar de rand vanaf is in zijn hand. Hij loopt blootsvoets).

Pa, die paarden is opgezâald.

Pa, ik wil ook saam gaan om die rooies te schiet.

Tante Annie.

Ook van die Vrijstaat?

Herman.

Nee, van Transvaal, van Pretoria. Ik werk er bij het gouvernement en hij bij de spoorwegmaatschappij.

Tante Annie.

Al lang in die land?

Herman.

Ik al amper acht jaar.

Jan. (*Spreekt vlug en een beetje gemaakt, niet te erg.*)

En ik nog geen acht maanden.

Tante Annie.

Ja, dat ken een mensch wel zien. Julle het van avond nog niet geëet nie? Ik heb geen warme kost meer; net maar koud beestenvleesch met beschuit en koffie of melk.

Jan.

U is wel vriendelijk, dat U ons zoo gastvrij ontvangt en U moet het ons niet kwalijk nemen dat wij nog zoo laat komen binnenvallen, maar wij hadden niet gedacht dat Jacobsdal zoo ver van Petrusburg aflag en uitspanplaatsen vindt men maar weinig aan den weg. Daarom besloten wij maar ons. . .

Tante Annie.

Als jij zoo rad en zoo hoog Hollandsch praat, kan ik jou glad niet verstaan nie.

Herman.

Mijn vriend wil maar zeggen dat het misschien ongemakkelijk voor U is, dat wij nog zoo laat komen.

Tante Annie. (*verwiltend*)

Ongemakkelijk, ongemakkelijk? Is het voor julle niet ongemakkelijk om voor die land van ons te gaan vech?
(af.)

Herman.

Zeg, hou je Hollandsch gewauwel een beetje voor je. Je praat waarachtig net of je een aanspraak houdt op een vergadering van het Nut te Kampen.

Jan.

Nu ja, maar ik moet toch wat zeggen!

Herman.

Dat is volstrekt niet noodig als je niets gevraagd wordt. De menschen praten hier zooveel niet.

Jan.

Zouden we straks niet eens een eindje kunnen gaan wandelen met dat mooie meisje, dat op zij van het huis met een kan water stond, toen wij aankwamen?

Herman.

Ben je gek? Je mag blij wezen als je haar nog eens te zien krijgt. Afrikaansche moeders zijn in dat opzicht heel wat kiescher dan de meeste Hollandsche. Ze loopen niet met haar dochters te koop om ze aan den man te brengen.

Tante Annie.

(terwijl ze over het eene eind van de tafel een wit servet legt, achtereenvolgens koud vleesch, beschuit, koffie, borden en messen brengt en twee kaarsen aansteekt.)

Ook naar Modderrivier? Eet maar.

Herman.

Ja, wij gaan Kimberley zijn kant op.

Tante Annie.

Ook gecommandeerd?

Herman.

Ik wel, maar m'n vriend hier niet, hij was nog geen burger en gaat vrijwillig.

Tante Annie.

Zoo, dat is mooi van die Hollandertje.

M'n man is ook zoo toe met ons meester. Die is ook een Hollander. M'n oudste is in Natal.

Dirk. (*komt op, geeft Herman en Jan een hand.*)

Dag oom, dag oom.

Jan.

Wel vriendje, zeg mij eens hoe je heet.

Dirk.

Hoe meen oom?

Herman.

Hij vraagt wat je naam is.

Dirk.

Mijn naam is Dirk, oom. Ik wou ook met pa mee om die rooies te schiet. Maar pa wou 't niet hebben nie.

Tante Annie.

Zeuntje, breng jij met Annie die bed uit de buitenkamer in meester z'n kamer, dan kan daar twee man slaap en kijk dan of er genoeg water is.

Dirk.

Ja Ma. (*af*)

(*Tante Annie loopt naar de kast en haalt er een paar schoone beddelakens en sloopen uit.*)

Jan.

Wij hadden eigenlijk gedacht om onze paarden maar een paar uren te laten rusten en dan verder te rijden.

Tante Annie. (*onder het afgaan*)

Nee die paarden lijk voor mij te gedaan om van avond verder te rij.

Jan.

Dat is toch merkwaardig!

Herman.

Ze zijn bijna allemaal zoo; de vrouwen tenminste. Voor die menschen is het een ellende dat er ooit goud en diamanten in Transvaal en den Vrijstaat gevonden zijn.

Tante Annie.

(*komt terug en schenkt nog eens koffie in*)

Wil julli misschien liever melk?

Herman en Jan.

Neen, dank U.

Jan.

Het heeft ons uitstekend gesmaakt.

Herman.

Bij wat voor veldcornet is Uw man?

Tante Annie.

Bij oom Caspar Pistorius van Donkerhoek.

Herman.

Wij weten nog niet bij wien we ingedeeld zullen worden.

Tante Annie.

Misschien haal je morren mijn man met zijn maats nog wel in. Ou oom Piet Labuschagne rij niet graag zoo vinnig nie.

Herman.

Nu zullen we nog eens even een onderzoek naar onze paarden gaan instellen.

Tante Annie. (*tot Herman*)

Wat wil ie gaan maak?

Herman.

Hij wil nog een beetje achter onze paarden kijken.

Tante Annie.

Dat hoef niet. Het volk heb die paarden water gegeef en mijn zeuntje kijk er nou achter.

Herman.

Wij willen morgen maar tegen zonop rijden.

Tante Annie.

Dan wil julli nou misschien slapen gaan?

Herman.

Ja als 't U blijft.

Tante Annie.

Ik zal julle de slaapplek wijs.

(Zij neemt een kaars en gaat voor. Herman en Jan nemen geweer en patroonband, die ze bij 't binnenkomen afgelegd hebben mee.)

VIERDE TOONEEL.

TANTE ANNIE, KATHI, later DIRK.

(Kathi komt binnen, zet de kopjes en borden in elkander en vouwt het servet op. Daarna gaat zij op de bank zitten met haar schort voor de oogen. Als haar moeder binnenkomt, staat ze op.)

Tante Annie.

Maar Kathi... m'n kind.

Kathi.

Ja ma, maar...

Tante Annie.

En ik dan? Die m'n goeien vader en drie broers al in die oorlog van '80 heb moeten verliezen? Had jij dan gewild, dat meester bij die huis had geblijf? Dat ie **geen man** geweest was? *(Ook tot Dirk die binnenkomt.)* Kinders, die Hollanders wil morren met zon op rij en hulle moet eerst koffie hebben voor hulle rij. Ons zal gaan slaap. Maar laat ons eerst bid.

(Alle drie knielen bij een stoel. Het gordijn valt.)

Einde van het eerste bedrijf.

TWEEDE BEDRIJF.

(Twee maanden later.)

Het tooneel stelt voor een lagertje aan de voorposten bij Kimberley. Zandige bodem, geen boomem, eenig struikgewas. In de verte ziet men lage bergtoppen met dor gras begroeid. Op het tooneel vier of vijf tenten, met boeren er in of er voor. Boven een houtvuur op den achtergrond staat een pot met vleesch, boven een ander een ketel met koffie.

Tijdens het eerste gedeelte van de handeling gaan de boeren vleesch eten uit den pot. Vijf of zes hurken er omheen. Zij gebruiken geen vorken, maar hunne zakmessen en schenken zich daarna koffie in hunne tinnen bekers, zonder suiker of melk.

Twee tenten staan met de opening naar het publiek. In het midden van elk staat een kist die als tafel dienst doet, op den grond liggen dekens, geweren, zadels en staan een paar kleinere kistjes.

In de grootste tent, rechts vooraan, de eenige waarboven de vierkleur waait, zit Herman Düring te schrijven. Bij het opgaan van het scherm staat veldkornet Pistorius bij hem te rooken.

EERSTE TOONEEL.

Veldkornet CASPER PISTORIUS, HERMAN DÜRING, later
JAN TER HORST EN ALBERT TER BEEK.

Veldkornet.

(Man van 60 jaar, onderscheidt zich in zijn kleeding in niets van de andere boeren.)

Wel m'n vriend is die lijst voor de uitdeeling van die kleeren op morren klaar?

Herman.

Jawel veldkornet.

Veldkornet.

Mooi zoo. En is twaaf kerels angezeid om van avond brandwacht te rij? Die rooies heb vandaag banjer gewoeld daar achter die rug.

Herman.

Ja, dat hoor ik. Heb veldkornet al gegeten?

V e l d c o r n e t.

Ja, bij m'n broer, bij Bloemhofsche menschen. (af.)

(Albert en Jan komen binnen.)

J a n.

Dag mijnheer de secretaris.

H e r m a n.

Dag mijnheer. Heb je nog altijd een tolk noodig als je met de menschen hier in 't land praten wil.

J a n.

Wat? Iedereen verstaat me best!

H e r m a n.

Nou maar dan praat je toch zeker alleen maar met Hollanders. En zeg, wie scheert zich nou zoo netjes op commando? Dat heb ik nog nooit op de viool hooren spelen. Je ziet er uit als een vermomde deurwaardersklerk. Laat toch je baard staan.

J a n.

Ja, maar dan zie ik er zoo raar uit.

H e r m a n.

Och wat! Wat komt dat er op aan! Je bent hier niet op een repetitie van een gemengde zangvereeniging. Er is geen mensch die er naar kijkt.

Ik weet al niet meer hoe of een vrouw er uitziet. Maar van wat anders gesproken. Denk er aan dat je van avond op brandwacht moet.

J a n.

Ik heb nog bijna een kwartier tijd.

H e r m a n.

Pas maar op mannetje; de Engelschen konden wel eens dichtbij komen; ik heb zoo iets hooren mompelen

Jan.

Denk je soms dat ik bang ben? Wij zijn toch den elfden en twaalfden samen geweest bij Magersfontein!

Maar het heeft er veel van, of ik weer alleen hier gekomen ben om mij te moeten laten plagen.

Herman.

Ja, voor een groot deel wel, maar toch niet heelemaal. Veldcornet Piet Grobler, die twintig minuten meer den kant van Cronjé op ligt, was van morgen hier. Zijn schoolmeester, die secretaris ook bij hem is, moet naar het hospitaal te Jacobsdal. Nu heeft hij een ander noodig. Ik heb hem gezegd dat ik iemand wist en jou morgen bij hem zou sturen. Ter Beek, jij wil misschien morgen wel even met hem mee. Ik kan niet weg.

Albert.

Zeker met plezier. Ik ken Grobler goed.

Jan.

Herman, je weet dat ik al lang naar zoo iets verlangd heb. Ik ben je er hartelijk dankbaar voor dat je aan mij gedacht hebt en dat je je best hebt gedaan om mij te helpen. Als ik....

Herman (*valt hem in de rede*)

Zeg, ben je gek, 't is hier geen rederijkerskamer!

Jan.

Ja, maar als iemand je een dienst bewijst, brengt de beleefdheid toch mee dat je hem bedankt.

Herman.

Zeker, maar dan zeg je, net als een Afrikaander doet „dankie”. Redevoeringen hoeven er bij zoo'n gelegenheid niet te worden gehouden. Iemand, die lang hier is, wordt heel anders dan jij nu nog bent.

Jan.

Wat meen je met anders? Beter?

H e r m a n.

In 't algemeen gesproken weet ik niet of ik kan zeggen „beter” maar in ieder geval *wel* „natuurlijker.” En dat is al heel wat waard.

Wat zijn bij slot van rekening al die vormen in de samenleving?

Wat is diplomatie en wat is parlementairisme? Wij moeten elkaar over die dingen maar niets meer wijsmaken. Engeland is belust op het Transvaalsche goud en het stuurt, na allerlei mooie praatjes over rechten, plichten en beschaving zijn soldaten en zijn kanonnen.

Ze hebben in Holland de negentiende eeuw wel eens de eeuw van de verteederling der harten genoemd. Nu het laatste jaar, 1899, zet wel de kroon op het werk: moord, roof, diefstal, schieten op het Roode Kruis, afmaken van gewonden en wat niet meer!

J a n.

Je schijnt vandaag wel lust te hebben voor wijsgeerige bespiegelingen.

H e r m a n.

Och, wijsgeerig ben ik in het geheel niet, maar wanneer je, zooals wij nu, zoolang in het veld leven moet, krijg je toch iets meer van den natuurmensch in je, en dan kom je er toe om de dingen bij den waren naam te noemen.

J a n.

Je praat als een anarchist; ben je soms nog van plan om met bommen te gaan gooien ook?

H e r m a n.

Met bommen gooien!! Gooien de Engelsche hier misschien met bloemen? Toen je indertijd in Frankrijk die anarchistischen processen hadt, werd er gezegd: je redeneert niet met zulke wilde beesten, je slaat ze neer. Dat vond men toen overal in Europa erg mooi. Het waren nog niet eens lyddietbommen, die men toen gebruikte. En nu wisselen alle Europeesche Regeeringen beeldschone en vriendschappelijke nota's met Engeland.

Albert.

Ja, maar daar meenen ze ook weinig van.

Herman.

Dat is een troost, al is 't een schrale.

Maar wat zeg je er dan wel van, om in zoo'n maatschappij te moeten leven?

Veldcornet Pistorius.

(luid roepende tusschen de tenten.)

Brandwachten opzaal! Brandwachten opzaal!

Jan *(haastig.)*

't Is mijn tijd. Tot ziens.

Herman en Albert.

Adieu!

(Twaalf man met geweer, patroonband en zadel verwijderen zich naar rechts.)

TWEEDE TOONEEL

HERMAN, ALBERT, later Veldeornet PISTORIUS, OOM PIET EN BOEREN.

Albert.

Om je de waarheid te zeggen begin ik erg naar huis te verlangen.

Herman.

Ja, dat wil ik wel gelooven. Ik zou maar eens verlof vragen.

Albert.

De volgende maand denk ik het te doen. 't Is voor die arme tante Annie en Kathi een heele slag dat oom Jakob bij Magersfontein is gevallen. Daarom ook zou ik zoo graag eens op Roodepoort wezen. Tante Annie zal niet klagen, dat doet ze nooit. Maar zulke menschen hebben het voor zich zelf veel zwaarder. Mijn arme Kathi zal er wel niet zoo kalm onder wezen. Het spijt me dat je haar niet nader hebt leeren kennen.

Herman.

O, ik kom later op de bruiloft.

Albert.

Bruiloft! Ja, waren we maar al zoo ver!

Herman.

Ja, ik ben ook wel bang, dat het niet vandaag of morgen zal zijn. Maar er moet toch eens een eind aan komen! Eigenlijk heeft iedereen het zich wel voorgesteld dat het vroeger zou zijn afgelopen.

Albert.

Ja, maar het blijkt dat men in Europa niets doet. Wat zeg je nu van zoo'n vredesconferentie?

Herman.

Och, een poppenkastvertooning, anders niet!

Albert.

Zou jij dan denken, dat men de menschen opzettelijk bedriegt?

Herman.

Opzettelijk! Opzettelijk! Ik geloof dat het zoo van zelf komt. Als iemand eenmaal zooveel aan de politiek en aan intriges gedaan heeft, dat hij eindelijk minister is, heeft hij met zoo'n massa dingen rekening te houden!

Het gaat daarom niet aan; om van die menschen te denken dat zij slechter zijn dan het gros. Maar als zij eens aan het comediespelen zijn, moeten zij wel in hun rol blijven. Persoonlijk zal iedereen het optreden van Engeland wel een ongehoorde brutaliteit noemen; maar het komt niet tot daden van verzet.

En zoo wint het brutale egoïsme het.

Albert.

't Is wel een heele schok, dien wij in onze overtuiging hebben gekregen. Ik heb nooit kunnen gelooven, dat zulk een onrechtvaardigheid bestaanbaar was.

Herman.

Ja, een schok in onze overtuiging en in ons zenuwgestel ook, want ik moet je zeggen, dat ik nog van streek ben, als ik aan Magersfontein en al die dooie menschen denk. Zoiets komt men, geloof ik, nooit te boven. Ik heb zoo'n gevoel, of ik verder door het leven moet gaan met een lijk op mijn rug.

Albert.

Ja, 't is zeker heel wat anders om in een boekje van de vaderlandsche geschiedenis over oorlog te lezen, of er zelf een mee te maken.

Veldcornet (*komt binnen.*)

Ik denk ons zal maar een versie gaan zing. Geef voor mijn een beetje mijn gezangenboekje.

(Albert geeft hem een boekje dat op de tafel ligt.)

Dank ie meester. Gaan julle saam?

(Alle drie verlaten de tent. De veldcornet roept:)

Kom menschen ons wil zing.

(Twaalf of vijftien man verzamelen zich om hem, terzijde van zijn tent. Onder hen oom Piet Labuschagne.)

Veldcornet.

Wil oom Piet eerst maar een versie opgeef.

Oom Piet.

Laat ons zing van die vijf-en-zestigste psalm die eerste versie. *(Allen nemen hunne hoeden af en zingen.)*

De lofzang klinkt uit Sions zalen

Tot U met stil ontzag,

Daar zal men U o God betalen

Geloften dag bij dag;

Gij hoort hen, die Uw heil verwachten,

O Hoorder der gebeên,

Dies zullen allerlei geslachten

Ootmoedig tot U treên.

Veldcornet.

Is daar een van die andere broeders, die een versie wil opgeef?

(Men hoort eensklaps een hevig geweervuur, op niet grooten afstand. Allen snellen naar hun tenten en nemen hun zadel, geweer en patroonband.)

Veldcornet.

Wil Oom Piet Labuschagne en Oom Thijs Ferreira hier blijf om die tenten op te pas?

O o m T h i j s. *(een oude boer)*

Ja veldcornet.

(De veldcornet haastig af.)

DERDE TOONEEL.

OOM PIET, OOM THIJS, later een Roodekruis-Dokter, twee verplegers en de vorige personen.

O o m P i e t.

*(Gaat op een steen zitten aan den kant vanwaar men hoort schieten. *)*

Het lijkt voor mij, broer hulle ken niet verder als tien minuten weg wees.

O o m T h i j s. *(loopt heen en weer)*

Ik denk ook zoo. Die rooies heb ons brandwachten overval. Zal je rook? *(Geeft hem zijn tabakszak. Beiden stoppen en rooken.)*

O o m P i e t.

Dat 's anders broer als in '80, toen was ons saam altijd van die voorsten. Nou ken ons toekijk. Hoe oud is jij nou?

*) Hier en overal elders, waar Afrikaanders met elkaar spreken, wordt het gesprek langzaam gevoerd. Telkens een rustpoos van eenige seconden.

O o m T h i j s.

Ik is negen-en-zestig.

O o m P i e t.

Ik een-en-zeventig. Die veldcornet heb gewild ik zou op die plaas geblif hebben. Maar wat zal ik daar alleen maak? Mijn twee oudste zoons ben in '80 in die vrijheidsoorlog gevallen, mijn derde die vorige maand voor Mafeking; mijn goeie vrouw is al drie jaren dood. Mijn jongste is nou hier van avond met die brandwachten uitgetrek.

O o m T h i j s.

Nee, ik heb nog geen kinders an die land gegeef nie; ik had net maar meisies-kinders. Maar das nou, met die kaffer-oorlog en mee, zeven maal dat ik in die veld is.

O o m P i e t.

Ja, broer, ons heb niet zoo gedoch nie, maar die oorlog nou is een ander ding als die kaffer-oorlog.

O o m T h i j s.

Ja, maar ons moet draag, wat die Heer ons opleg.

(Het schieten duurt voort. Er komen twee verplegers van het Rooie Kruis op; lichtbruine pakken, een rood kruis om den arm en op hun hoed.)

1e Verpleger.

Oom, waar is het gevecht?

O o m P i e t.

Zoo julle is der gauw bij dokter.

1e Verpleger.

Ja, wij liggen maar een kwartier verder op en toen het schieten begon, stonden onze muilen toevallig nog ingespannen voor den wagen, omdat wij een patient bij veldcornet Grobler gehaald hadden.

Oom Piet.

Maar julle ken met die wagen daar niet kom nie, dokter.

1e Verpleger.

Neen, dat denk ik ook niet. (*tot 2^{den} verpleger*) Wir müssen laufen.

2e Verpleger.

Wie weit ist es, sagt der Alte?

1e Verpleger.

Hoe ver denkt oom dat het nog is van hier naar de plaats van het gevecht?

Oom Piet.

Hulle schiet daar bij die eerste rug, dat ken niet verder wees as omtrent tien minuten.

1e Verpleger.

Dan zullen we den dokter waarschuwen, hij is bij den wagen gebleven. Die staat hier vlak bij, aan den anderen kant van de tenten.

Oom Piet.

Is er nog een dokter?

1e Verpleger.

Ja, hij is de dokter, wij zijn maar verplegers.

(*Het schieten vermindert.*)

Oom Piet.

Het lijkt voor mij die schieten wordt minder.

1e Verpleger.

Ja, dat meen ik ook. (*Beide verplegers af.*)

Oom Thijs.

Mooi, dat die kerels zoo gauw gauw hier is. Die schieten wordt al zwakker. Ik denk ons menschen heb die rooies teruggeslaan.

O o m P i e t.

Ik geloof jij is rech broer. Ik hoor nou niks meer nie.

(*De dokter en twee verplegers komen op met twee brancards.*)

1e Verpleger. (*tot dokter*)

Il nous faut aller encore dix minutes, monsieur le docteur.

Dokter.

Ce n'est pas grande chose, mon ami.

O o m T h i j s.

Wat voor een landsman is die?

1e Verpleger.

Hij is een Rus.

O o m T h i j s.

Was dat dan nou die Russische taal, die jij voor hem gepraat heb?

1e Verpleger.

Nee, dat was die Fransche taal, die spreekt hij ook.

O o m T h i j s.

Allamastig!

VIERDE TOONEEL.

De vorigen, VELDCORNET, HERMAN, teruggekomen boeren en gevangen Engelschen.

V e l d c o r n e t.

Ons heb die rooies teruggeslaan, hulle was 200 man. Hulle heb meer as 50 dooien. Laat die dokters gauw gauw zoo toe gaan; ons heb twee gewonden en zes dooien. Ons heb zes rooies gevang.

Dokter, daar is nog menschen genoeg om voor je te help.

(*Dokter en verplegers af.*)

Veldcornet. *(tot oom Piet)*

Oom Piet, ik weet oom Piet is een man en een oprech Christen. Jij zal met gelatenheid draag wat die Heere jou opleg.

(Enkele andere boeren komen terug.)

Oom Piet.

Is m'n zeun ?

Veldcornet.

Ja oom Piet, hij is gevallen voor die land. Die brandwachten is overvallen, voor hulle positie had kennen inneem. Jong Piet reed vooraan en die eerste schot was voor hem. Die Heere zal jou krach geef om die slag te draag.

(Oom Piet gaat alleen terzijde van zijn tent zitten, met zijn hand onder het hoofd.)

(Tusschen vier boeren worden zes Engelsche soldaten opgebracht, gekleed in vuul geel pak, met helmhoeden op. Twee zijn van middelmatige grootte, vier zijn klein. Allen hebben boeven- en whiskey-tronies.)

Veldcornet. *(wijst naar den achtergrond)*

Breng die kerels daar. Twee man is genoeg om hulle te bewaak. Om twaaf uur kan die andere twee aflos. Morren voor zonop moet hulle gebrach worren na die hoofdlager van Cronjé. As hulle beschuit en water wil, ken hulle krij. Geef voor hulle tabak ook, als hulle wil rook.

Een gevangene tot een ander.

I am very glad that I am prisoner, now we are safe.

(Allen gaan liggen.)

(De verplegers en boeren dragen twee brancards over het tooneel. Op een ligt Jan ter Horst. Herman loopt er naast, spreekt met den dokter en komt dan terug.)

Veldcornet. *(tot Herman)*

Wat heb die dokter gezeid van die twee kerels?

Herman. *(terneergeslagen)*

Geen hoop, veldcornet.

Veldcornet.

Arme kerels! Ons moe morren vroe op. Ons zal nou gaan slaap. *(roept)* Vuren dood! Lichten dood!

(Enkele kaarsen, die in de tenten aangestoken waren, worden uitgeblazen. De boeren wikkelen zich in hunne dekens en gaan, zonder zich te ontkleeden, in de tenten of daarbuiten liggen.)

Herman. *(zit op een kist voor zijn tent, langzaam)*

Albert ter Beek dood! Arme Kathi! Jan ter Horst morgen dood! Alweer twee weg. *(barst los)* Vervloekte Engelsche dieven!

(Hij ziet oom Piet zitten, loopt op hem toe en drukt hem de hand.)

Oom Piet.

Mijn oudste in die oorlog van '80, mijn tweede ook, mijn derde bij Mafeking, mijn laatste hier. Nou is ik maar alleen!

(Het gordijn valt.)

Einde van het tweede bedrijf.

DERDE BEDRIJF.

Zelfde kamer op Roodepoort als in het eerste bedrijf. De portretten enz. zijn niet meer aan den wand. Het orgel staat er niet meer en er zijn slechts twee stoelen in de kamer. Ook de gordijnen zijn afgenomen. Bij de kast staat een groote houten koffer.

EERSTE TOONEEL.

TANTE ANNIE EN KATHI. (*Beiden in zwaren rouw, zien er slecht uit. Zij pakken uit de kast goed in den koffer. Dirk bij 't raam staande*)

Dirk.

Ma, daar kom twee kerels. Maar 't zal niet rooies wees nie, want hulle durf niet met zoo weinig man te rij nie.

Tante Annie. (*komt bij 't raam*)

Dat lijk voor mijn oom Piet Labuschagne en die andere ken ik ook... dat 's die Hollander, die die andere dag hier was en voor jou geschrijf heb Kathi, toen hulle meester geschiet heb.

Kathi. (*een laatst stapeltje goed uit de kast nemende*)

Het is gedaan ma.

Tante Annie.

Dirk m'n zeun lei die trekgoed klaar bij die wagen en is die beesten in die kraal? Ons wil morren voor zonop die laatste goed op die wagen breng en trek.

Dirk.

Ja ma, die trekgoed lei klaar.

Ma, hoe zal het nou voor ma wezen, als ons niet meer een eigen huis heb nie?

Kathi.

Vraag toch niet zooveel voor ma!

Tante Annie.

Stil Kathi, hij is maar een kind. (*tot Dirk*) Hoe was 't voor mijn, toen ik in die vrijheidsoorlog mijn vader heb verlies? En hoe is 't, nou ik jou pa an die land heb gegeef en nou jou ou broer gevang is? 't Is die wil van de Heere.

Dirk.

Ja ma. Ik loop die ooms help afzaal.

af.

Kathi.

Ma, ken ons die kast niet saamvat?

Tante Annie.

Nee Kathi.

Kathi.

Ma, ik is bang, as al die goeie goed zoolang in een kist blijf, dat het zal bederf. Ma en ik het zooveel tijd daaraan gewerk.

Tante Annie.

M'n kind die kast is nog van mijn goeie moeder, ik ken voor hem al zoo lang as ik leef, maar die wagen is zwaar en Kroonstadsche distrikt is banjer ver. Ons ken nie meer vrach opneem nie.

TWEEDE TOONEEL.

De vorigen, OOM PIET, HERMAN.

(*Oom Piet en Herman komen binnen en drukken Tante Annie en Kathi de hand.*)

Tante Annie. (*tot Herman*)

Zeg jij voor mijn maar tante, jij is nou van ons menschen.

Heb julle nog bij Cronjé ken uitkom?

Oom Piet.

Ja, net op die laatste oogenblik. Ons heb veel verlies nich Annie, sinds ons die laatste maal hier was.

Tante Annie.

Ja, oom Piet. Mijn goeie man dood. M'n zeun gevangen en ver over die zee.

Oom Piet.

Gaat nich Annie trek?

Tante Annie.

Ja, oom Piet. Ons ken hier niet onbeschermd achterblijf nie; twee zwakke vrouwmenschen met een kind.

Zit maar op die bank. Kathi m'n kind haal koffie.

(Kathi haalt koffie en schenkt in.) 't Is maar zwarte koffie, die ik ken geef. Melk heb ons al in geen maand meer gezien.

Oom Piet.

Is die rooies hier al nabij gewees?

Tante Annie.

Hulli zeg zoo. Op Klipfontein. Hier ben alleen maar die laatste slachschapen gesteel en die twee eenige paarden, die niet gecommandeerd was.

Oom Piet was nog niet op oom Piet z'n plaats nie?

Oom Piet.

Nee nich Annie.

Tante Annie.

Ik hoor, daar is die andere week beesten weggehaal.

Oom Piet.

Ik heb zoo gedoch.

Tante Annie.

Ons heb gelukkig nog twaaf magere beesies om ons te trek. De Heere geve maar dat hulle ons die van nach hou laat.

Herman. (*geeft Kathi een bijbeltje*)
Kathi, dit heb ik nog bij Albert gevonden.

Kathi.

(*slaagt het bijbeltje open en laat eenige gedroogde bloemen zien.*)

Die bloemen heb ik voor hem gegeef, toen ie weggaan is. Waar heb hulle hem geschiet?

Herman.

In zijn borst. Hij was dadelijk dood, zooals ik je al geschreven heb.

Tante Annie.

Waar is die Hollandertje, die hier die andere dag met jou saam was?

Herman.

Hij is ook dood tante Annie. Hij werd in datzelfde gevecht zwaar gewond. Wij hadden twee gewonden, Jan ter Horst en dan nog een Duitscher, die bij ons in het lager was. Ze zijn alle twee den volgenden morgen gestorven.

Tante Annie.

Zal die andere naties dat allemaal goedkeur, dat Engeland hulle menschen schiet?

Herman.

Och, wat zal ik U zeggen? Ze schijnen ook te denken dat een mensch niets gemakkelijker draagt dan een anderman z'n leed. En dan, Holland zal er natuurlijk niet aan doen. Ieder jaar geven ze millioenen uit voor het leger en de vloot, maar zoo'n oudbakken Hollandsche regeering durft niet eens naar Engeland een brief te schrijven, waaruit zou kunnen blijken dat Holland ook nog een natie is en dat we ons maar niet alles laten welgevallen wat een paar gauwdieven als Chamberlain en Rhodes ons aandoen.

Oom Piet.

Holland is maar een klein land en zwak.

Herman.

Ja oom Piet, Holland is klein en zwak. Maar als de menschen dat nu mekaar onophoudelijk blijven voorpraten, dan gelooven ze op 't laatst zelf dat ze heelemaal niets meer kunnen. Oom Piet is nu in dezen oorlog een tijdlang met Hollanders samen geweest. Hebben wij ons ooit laf gedragen?

Oom Piet.

Die Hollanders, hulle heb hulle gedraag als pure mannen. Maar die andere nasies?

Herman.

Die vinden het wel goed dat Engeland z'n handen vol heeft in Transvaal en den Vrijstaat. Dan kunnen zij ergens anders hun slag slaan. Maar om nu nog eens op Holland terug te komen. Als wij ons hier goed houden, kunnen we het in ons eigen land ook.

Ik bedoel niet dat Holland dadelijk oorlog met Engeland had moeten maken, maar de Regeering had brutaler kunnen wezen.

De andere landen vinden het nu wel goed, dat Chamberlain Transvaal wil nemen; maar of ze nu Holland ook dadelijk hadden laten inpakken dat is een andere zaak.

Oom Piet.

Laat ons daar maar niet meer over praat nie. 't Is alleen die Heere die ons nog help ken.

Waar trek nich Annie toe?

Tante Annie.

Kroonstad z'n distrikt, oom Piet, als die beesies ons ken breng. (*Zij steekt een paar kaarsen aan.*)

Dirk. (*opkomende*)

Oom Piet, Ou boy zeg, oom Piet hoef niet na z'n plaas te rij nie, want die rooies heb van nach die laaste beesten en schapen gesteel. Geelboy, van oom Piet z'n plaas heb het van morren vertel voor ou boy. Oom heb nou net nog die kreupel vosponnie, dats al.

Oom Piet.

Alles weg! Die Heer is wel goed geweest dat Hij voor drie jaar m'n vrouw heb weggeueem. Anders was ze nou van verdriet gestorven.

Herman.

Oom Piet, zouden wij van nacht maar niet buiten slapen? Anders worden misschien onze paarden ook nog weggehaald.

Oom Piet.

Ja, ik denk dat zal die beste plan wees.

Tante Annie. *(tot Herman)*

Laat m'n zeun Dirk met jou buiten slaap. Dan ken die ou oom in een bed slaap.

Oom Piet.

Nee, dankie nich Annie. Ik is wel oud, maar nog niet gedaan nie voor die leven in die veld. Ik zal in die veld blijf tot die Heer mij tot zich neem of tot die laaste Engelschman die land uitgejaag is.

Als nich Annie goed vindt, ga ons nou slaap.

Tante Annie.

Ja, ons trek morren met zonop. Na Kroonstad. Die Heere geve dat ons daar een tijdlang rust vinden. Maar wie zal het zeggen?

Heb julle genoeg kombersen?

Herman.

Ja, we hebben ieder een goeden deken.

(Tante Annie en Oom Piet gaan af, Herman wil volgen, maar wordt door Kathi teruggehouden.)

Kathi.

Vertel voor mij als 't je blijft nog van die begrafenis.

H e r m a n .

O ja, daar heb ik niet over geschreven.

's Avonds was het te donker en te laat, daarom zijn wij er den volgenden morgen vroeg heengegaan. De veldcornet heeft een aanspraak gehouden bij het graf. Hij heeft nog afzonderlijk over Albert gesproken.

K a t h i .

Wat heb hij gezegd?

H e r m a n .

Dat hij zoo dapper was en dat we hem in het lager zoo zouden missen, omdat hij zoo goed en vriendelijk was en altijd iedereen wou helpen.

K a t h i .

Waren er kisten?

H e r m a n .

Nee, dat ging niet zie je. Er zouden er acht noodig zijn geweest en Jacobsdal was te ver. (*Drukt Kathi de hand en gaat af.*)

K a t h i . (*langzaam*)

Zoo maar zoo in die aarde!

(Einde van het derde bedrijf.)

Stoomdruk. -- N. W. LIENARD EVERTS, - AMSTERDAM.

